

ÜHETEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2024

1Ms 18:20–32 (Hb 3:15–19; Mt 11:20–24)

20 Siis ütles Issand: «Hädakisa Soodoma ja Gomorra pärast on suur ja nende patud on väga rasked!

21 Seepärast ma lähen alla ja vaatan, kas minuni jõudnud kisa kohaselt on nad teinud kõike seda või mitte. Ma tahan seda teada!»

22 Ja mehed pöördusid sealt ära ja läksid Soodomasse, aga Aabraham jäi veel seisma Issanda ette.

23 Ja Aabraham astus ligi ning ütles: «Kas tahad tõesti hävitada õige koos õelaga?

24 Vahest on linnas viiskümmend õiget? Kas tahad siis need hävitada ega taha paigale andeks anda nende viiekümne õige pärast, kes seal on?

25 Jäägu Sinust kaugele see tegu, et tapad õige koos õelaga, et õigel käib käsi nagu õelalgi! Jäägu see Sinu poolt tegemata! Kas kogu maailma kohtumõistja ei peaks tegema õigust?»

26 Ja Issand ütles: «Kui ma Soodoma linnast leian viiskümmend õiget, siis annan nende pärast andeks kogu paigale.»

27 Aga Aabraham kostis ning ütles: «Vaata, ma olen nõuks võtnud siiski Issandaga rääkida, kuigi olen põrm ja tuhk.

28 Vahest puudub viiekümnest õigest viis? Kas tahad siis nende viie pärast hävitada kogu linna?» Ja Tema vastas: «Ma ei hävita, kui leian sealt nelikümmend viis.»

29 Ja ta jätkas veelgi kõnelust Temaga ning ütles: «Vahest leidub seal nelikümmend?» Ja Tema vastas: «Ma ei tee seda neljakümne pärast.»

30 Aga ta ütles: «Ärgu süttigu põlema Issanda viha, et ma veel räägin! Vahest leidub seal kolmkümmend?» Ja Tema vastas: «Ma ei tee seda, kui leian sealt kolmkümmend.»

31 Siis ta ütles: «Vaata, ma olen nõuks võtnud siiski Issandaga rääkida. Vahest leidub seal kakskümmend?» Ja Tema vastas: «Ma ei hävita kahekümne pärast.»

32 Aga ta ütles: «Ärgu süttigu põlema Issanda viha, et ma veel üksainus kord räägin! Vahest leidub seal kümme?» Ja Tema vastas: «Ma ei hävita kümne pärast.»

[33 Ja Issand läks ära, kui oli lõpetanud kõneluse Aabrahamiga; ja Aabraham läks koju.]

Ja ISSAND ütles: «Et Soodoma ja Gomorra kisa on suur ja nende patt on ränk, ma lähen nüüd alla ja vaatan, kas nad on seda kõike minuni jõudnud hädakisa kohaselt korda saatnud, ja kui mitte, siis ma tean. Ja need mehed pöördusid sealt ära ja läksid Soodomasse ja Aabraham jäi veel seisma ISSANDA palge ette. Ja Aabraham võttis kätte ja ütles: «Kas tõesti pühid minema õige ühes ülekohtusega? Ehk on linnas viiskümmend õiget – kas pühid nad minema ja ei taha võtta sellelt paigalt

ära tema süüd viiekümne õige pärast, kes on tema keskel? Olgu Sinust kaugel teha sedasi, et tappa õige ühes ülekohtusega, ja et õigele saab sama, mis ülekohtusele, see olgu Sinust kaugel. Kas kogu maa kohtumõistja ei peaks tegema, mis kohus?» Ja ISSAND ütles: «Kui leian Soodomas viiskümmend õiget kesk seda linna, siis võtan ära kogu paiga süü nende pärast!» Ja Aabraham kostis ja ütles: «Vaata nüüd, ma olen võtnud ette kõnelda Issandaga – ja mina olen põrm ja tuhk! Ehk puudub viiekümnest õigest viis – kas hävitad viie pärast kogu linna?» Ja Ta ütles: «Ei hävita, kui leian seal nelikümmend ja viis!» Ja jällegi veel ta kõneles Temaga ja ütles: «Ehk on seal leida nelikümmend?» Ja Ta ütles: «Ma ei tee seda neljakümne pärast!» Ja ta ütles: «Ärgu nüüd Issand vihastagu ja ma kõnelen: ehk on seal leida kolmkümmend?» Ja Ta ütles: «Ma ei tee seda, kui leian seal kolmkümmend!» Ja ta ütles: «Vaata nüüd, ma olen võtnud ette kõnelda Issandaga: ehk leitakse seal kaksikümmend?» Ja Ta ütles: «Ma ei hävita kahekümne pärast!» Ja ta ütles: «Ärgu nüüd issand vihastagu ja ma kõnelen veel üksainus kord: ehk leitakse seal kümme?» Ja Ta ütles: «Ma ei hävita kümne pärast!» Ja ISSAND läks, kui Ta oli lõpetanud kõneluse Aabrahamiga, ja Aabraham pöördus tagasi omasse paika.

Sissejuhatus

Esimene Moosese raamat jaguneb laias laastus kaheks: peatükid 1-11, mida tuntakse kui alglugusid (maailma loomisest Paabeli tornini), ning peatükid 12-50, mida võime nimetada esiisade lugudeks (Aabra[ha]mi kutsumisest Joosepi surmani). Ajavahemik, mida kogu raamat hõlmab, on juudi traditsiooni järgi umbes 2300 aastat – maailma ja inimese loomisest aastal 3760 eKr kuni Joosepi surmani aastal 1452 eKr. Aabrami sünniaastaks on juudi kronoloogia järgi 1813 eKr, tema kutsumine ja Haaranist lahkumine leidis aset, kui ta oli 75 aastat vana. Iisak sündis aastal 1713 eKr.¹

Heebrea keeles kannab raamat nime **תְּשֻׁבָה** – «alguses». Kreeka keeles ja sellest tulenevalt paljudes teisteski Γένεσις (Genesis) – «loomine», «algus», «algallikas».²

19.-20. sajandi piibliteaduses oli valdavalt esindatud seisukoht, et nii esimene kui ülejäänud neli Moosese raamatut rajanevad neljal allikal, mida tuntakse nimede Jahvist, Elohist, Deuteronomist ja Prestrikoodeks all. Pikka aega paigutati neist esimese tekkimine Iisraeli kuningriigi kõrgeaega (10. sajandisse eKr) ning viimane eksiili või vahetult sellele järgnenud ajaperioodi. Viimastel aastakümnetel on hakatud taolist jaotust revideerima ning pakutud välja hüpotees, mille kohaselt vanimaiks allikaks on

¹ Siinkohal on esitatud puhtalt juudi traditsiooniline kronoloogia ilma selle üle debateerimata.

² Nagu 1. Moosese raamatu ja Johannese evangeeliumi algused langevad kokku nii heebrea kui kreeka keeles (תְּשֻׁבָה – ἐν ἀρχῇ), nii on ilmne viide Vana Testamendi esimesele raamatule ja alguslugudele ka Matteuse evangeeliumi alguses: Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ (1:1); Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν (1:18).

pigem Deuteronomist, millele eksiiliperioodil on lisatud «elloona» seni vanemaks (ning «täiendusena» seni noorimaks) peetud materjal.³

Aabra[ha]mile omistatud tähtsust näitab asjaolu, et 1. Moosese raamatu viiekümnest peatükist on vähemalt osaliselt temale pühendatud kolmteist. Kuigi see ei ole võrreldav Jaakobile antud mahuga (peaaegu pooled 1. Moosese raamatu peatükid), on seda märksa rohkem kui Iisakile jäetud osa (vaid neli peatükki ja sedagi enamasti osaliselt). Uues Testamendis nähakse Aabrahamis (ja temale antud töötuses) kaheldamatult kõige tähtsamat osa Iisraeli esiisade lugudest. Apostel Paulus peab Jumala lepingut Aabrahamiga olulisemaks hilisemast lepingust Moosese ja kogu inimkonda ja lunastuslugu silmas pidades sisuliselt määravaks (vrd Gl 3).

Keelelisi märkuseid

Siis ütles – וַיֹּאמֶר – sõna אָמַר tähendab «ütleva», «teada andma», aga ka «mõtleva» või «[mõeldut] väljendama».

Issand – originaalis ei kasutata siin mitte sõna «Issand», vaid Jumala nime יהוה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

Hädakisa – זַעַקַת – sõna זָעַק tähendab «kisa», «kisendamine», «hädakisa», ka «protestikisa».⁴

Soodoma – nimi קְדֹם tähendab arvatavasti «põlev», «lõõmav».

Ja Gomorra – וַעֲמֹרָה – nimi עֲמֹרָה tähendab arvatavasti «üleujutatud».

On suur – כִּי־רַבָּה – sõna רַב tähendab «palju», «rohke», «suur», ka «tugev», «vägev».

Ja nende patud – וַחֲטֵאתֶם – sõna חָטָא – «patt» – tuleneb verbist חָטָא – «[märgist] mööda laskma», «[õigest eesmärgist] kõrvale kalduma», siit ka «eksima», «patustama».

Rasked – כְּבִדָּה – sõna כָּבַד tähendab siin «raske/ränk/koormav/rõhuv olema».

³ Taoliste hüpoteeside ja arutelude sisuline väärtus seisneb eeskätt erinevas vastuses küsimusele, kas käsitleda iseäranis alg- ja esiisade lugusid «loomis- ja algusmüütidenä» või pigem kirjanduslikku kuube rüütatud teoloogilise (ja ajaloo filosoofilise) sõnumina. Kiriku traditsiooniline Vana Testamendi käsitus (mille aluseks on nii Jeesuse kui apostlite oma) näeb Vanas Testamendis selle «tekkeloost» sõltumatult Jumala Sõna, mille keskmes on kuulutus Jumala halastusest ja lunastusest, mida Ta pakub langenud inimkonnale. Nii vanema juudi kui kristliku pärimuse järgi on viie Moosese raamatu autoriks suures osas Mooses ise, kes sai need Jumala ilmutusena Siinail (vrd siinkohal ka Jh 5:45-47).

⁴ 1739. aasta Piiblis: «kissendamisse heäl».

Ja vaatan – וַאֲרָאָה – sõna רָאָה tähendab «nägema», «jälgima», «ära tundma», «mõistma».

Kisa kohaselt – הִכְצַעְקוּתָהּ – sõna צַעַקָה tähistab siin taevani kisendavast ülekohtust põhjustatud hädakisa.

On nad teinud – עָשׂוּ – sõna עָשָׂה tähendab «[midagi valmis/ära] tegema», «valmistama», «täide saatma», «lõpule viima».

Ma tahan seda teada – אֶדְעָה – õigem oleks tõlkida: «ma tean» või «ma saan teada». Sõna יָדַע tähendab «teadma», «[ära] tundma», «tundma [õppima]», «mõistma», «oskama», «[milleski] vilunud olema» ning tähistab ka sisemist äratundmist.

Mehed – הָאֲנָשִׁים – sõna אָנָשׁ tähendab eeskätt «inimene», ka «mees», aga võib mitmuse vormis tähistada ka kogu inimkonda.

Aga Aabraham – וְאַבְרָהָם – nimi אַבְרָהָם tähendab «paljude [rahvaste] isa».

Jäi...seisma – עָמַד – sõna עָמַד tähendab «seisma», «püsima», «kindlaks jääma», «seisma jääma», ka «[kellegi eest] seisma».

Issanda – originaalis ei kasutata siin mitte sõna «Issand», vaid Jumala nime יְהוָה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

Ja...astus ligi – וַיִּגַּשׁ – sõna גָּשַׁח tähendab «lähenema», «lähedale tulema/astuma». Siin tähistab see kellegi poole pöördumist, kellegi kõnetamist, kõneluse/palve alustamist. Eestikeelseks vasteks võiks olla ka «kätte võtma», s.t midagi alustama.

Tahad...hävitada – תִּסְפָּה – sõna סָפַח tähendab «minema pühkima», «ära pühkima», ka «hävitama».⁵

Õige – sõna צָדִיק tähendab «õiglane», «õige», «siiras», «sirgjooneline», «kooskõlas tõega», «vaba valest ja rikutusest».

Koos õelaga – עַם־רָשָׁע – sõna רָשָׁע tähendab «õel», «paheline», «ülekohtune», «süüdlane».

Ega taha...andeks anda – וְלֹא־תִשָּׂא – sõna נָשָׂא tähendab eeskätt «üles tõstma», «ära võtma», «ära kandma», sellest tulenevalt ka «andeks andma» (s.t süüd ära võtma).

⁵ 1739. aasta Piiblis: «tahhad lõppetada».

Kohtumõistja – קֹהֵטִים – sõna טִשֵׁב tähendab «kohut/õigust mõistma», «valitsema», «juhtima», «karistama».

Õigust – sõna טִשֵׁב tuleneb verbist טִשֵׁב – «kohut/õigust mõistma», «valitsema», «juhtima», «karistama» – ning tähistab õigust eeskätt juriidilises, õigusemõistmise ja seaduslikkuse tähenduses.⁶

Issand – originaalis ei kasutata siin mitte sõna «Issand», vaid Jumala nime יהוה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

Issandaga – אֲדֹנָי – eranditult Jumala puhul kasutatava sõna אֲדֹנָי – «[minu] Issand» –, tähendusvarjundiks on tugevus, vägevus, kindlus.

Rääkida – דָּבַר – sõna דָּבַר tähendab «kõnelema», «rääkima» ning tähistab korrastatud, mõtestatud ja ka loovat kõnet (sõna), millel võib olla vägi ka põhjustada seda, millest kõneldakse.

Põrm – sõna עָפָר tähendab «põrm», «kuiv muld», «puru», ka «praht», «prügi», «rusu».

Tahad...hävitada – הִתְשַׁחֵת – sõna שָׁחַת tähendab «hävitama», «purustama», «laastama».⁷

Issand – originaalis ei kasutata siin mitte sõna «Issand», vaid Jumala nime יהוה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

Läks – שָׁב – sõna שָׁב tähendab «tagasi pöörduma», «tagasi tulema», «naasma», aga ka «[kellestki] ära pöörduma».

Sisuline analüüs

Kõnelemine Jumalaga on Abra[ha]mi lugudes ülimalt olulisel kohal. Kõigepealt on see Jumal ise, kes Abra[ha]mi kutsub ning kes teda sealtpeale korduvalt kõnetab. Vastusena ehitab Abra[ha]m kõikjale, kus ta ennast lühemaks või pikemaks ajaks sisse seab, altari, et Issandale ohverdada ja et Tema poole palvetada. Võib üsna kindlalt öelda, et see on esimene asi, mida Abra[ha]m kuhugi jõudes teeb: «Ja Issand ilmutas ennast Abramile ning ütles: «Sinu soole ma annan selle maa!» Siis ta ehitas sinna altari Issandale, kes oli ennast temale ilmutanud. Sealt ta liikus edasi mäestikku Peetelist hommiku poole ja lõi oma telgi üles, nõnda et Peetel jäi õhtu ja Ai hommiku poole; ja ta ehitas sinna altari Issandale ning hüüdis appi Issanda nime.» (1Ms 12;7)

⁶ 1739. aasta Piiblis: «mis kohhus on».

⁷ 1739. aasta Piiblis: «tahhad... ärrarikkuda».

Esimese Moosese raamatu seitsmeteistkümnnes peatükk räägib sellest, kuidas Aabramist sai Aabraham, s.t «paljude rahvaste isa». Jumal tegi temaga lepingu ning ütles: «See olen mina! Vaata, mu leping sinuga on, et sina saad palju rahvaste isaks. Sinu nime ei hüüta siis enam Aabramiks, vaid su nimi olgu Aabraham, sest ma teen sind palju rahvaste isaks!» (1Ms 17:4j)

Eeskätt on siin tegemist töotusega, mis täitus aastasadu hiljem Kristuses: «Kui te olete aga Kristuse päralt, siis te olete järelkult Aabrahami sugu ja pärijad töotuse järgi.» (Gl 3:29) Sellele lisaks tähendab Aabrahamile «paljude rahvaste isa» rolli andmine, et tema kutsumus ja vastutus pole seotud mitte üksnes ta oma perekonna ja otseste järeltulijatega, vaid see laieneb paljudele rahvastele, viimselt kogu inimkonnale. Nii on Aabraham mitte lihtsalt palvetaja, vaid ta on suur eestpalvetaja, lausa vahemees, kelle «nimel õnnistavad endid kõik suguvõsad maa peal» (1Ms 12:3) ning kelle «kaudu õnnistatakse kõiki maailma rahvaid» (1Ms 18:18).

Seepärast pole midagi üllatavat selles, et Aabraham, saanud kuulda Jumala karmist otsusest Soodoma ja Gomorra kohta, astub nende eest välja: see on tema kui suure palvetaja puhul enesestmõistetav ning täielikus kooskõlas tema kutsumusega olla õnnistuseks kogu inimkonnale (vrd 1Ms 12:2). Kui esmapilgul võiks arvata, et Aabraham mõtleb Soodoma pärast palvetades eeskätt oma vennapoja Loti peale, siis tegelikult see nii ei ole: Loti peresse kuulusid vaid tema naine ning kaks tütart oma meestega, Aabraham palus aga armu heitmist kogu linnale, kõneldes esialgu viiekümnest ning viimaks kümnest õigest, kelle pärast Jumal võiks patuseid säästa.

Esimese Moosese raamatu kaheksateistkümnnes peatükk algab Issanda eneseilmutusega Aabrahamile Hebronis asuvas Mamre tammikus. Aabraham nägi enda ees seismas kolme meest (1Ms 18:2) – siin võib näha vihjet Jumala kolmainsusele, ent on arvatud ka, et tegemist oli Issandaga, kes ilmus Aabrahamile kahe ingli seltsis.

Aabraham kõnetab mehi ühiselt kui oma Issandat ning palub neil ennast värskendada, jalga puhata ja «palukese leivaga» kosutada.⁸ Pärast söömaaega lubab üks meestest aasta pärast tagasi tulla, et tähistada Aabrahami ja tema naise Saaraga nende poja sündimist – see töotus pani elatanud Saara naerma, mis omakorda andis nende pojale nime Iisak⁹ (1Ms 18:12–15; 21:1–7).

Aabrahami juurest läksid mehed edasi Soodoma poole. Enne seda aga otsustas Issand anda Aabrahamile teada, mis tal on Soodoma ja Gomorrage plaanis: «Hädakisa

⁸ Viimase all peab Aabraham silmas kolmest mõödust (umbes kümnest kilogrammist) jahust tehtud leiba, vasikat, võid ja piima (1Ms 18:6–8).

⁹ Nime קִיֶסֶף – «ta naerab», «[see, kes] naerab» – aluseks olev verb קִיֶסֶף tähendab nii heas mõttes «naerma» kui ka pilkavalt või teotavalt «välja naerma», samuti «ära naerma», ning tähistab ka nalja tegemist, vallatlemist, mängimist.

Soodoma ja Gomorra pärast on suur ja nende patud on väga rasked! Seepärast ma lähen alla ja vaatan, kas minuni jõudnud kisa kohaselt on nad teinud kõike seda või mitte.» (1Ma 18:20j) Põhjus, miks Jumal Aabrahami oma kavatsusest informeeris, oli järgmine: «Aabraham saab ometi suureks ja vägevaks rahvaks ja tema kaudu õnnistatakse kõiki maailma rahvaid. Sest ma tean temast, et ta käsib oma poegi ja järeltulevat sugu hoida Issanda teed ning teha, mis õige ja kohus, et Issand võiks anda Aabrahamile, mis Ta temale on töotanud.» (1Ms 18:18j)

Siin on näha, et tegemist ei olnud mitte kahe ettevõtmise – Aabrahami küllastamise ning Soodoma ja Gomorra karistamise – juhusliku kokku sattumisega, vaid ühe tervikliku sündmusega, milles tuleb esile nii Aabrahami kutsumus eestkostjana kui veelgi enam tema roll kogu inimkonna pääste- ja õndsusloos: nii, nagu Aabrahamis on mõistetud õigeks need, kellel on tema usk, s.t usk Kristusesse (vrd Rm 4 ja Gl 3), nii on ta Soodoma ja Gomorra eest palvetades armust õigekssaamise märk ja isegi vahendaja ka kõige lootusetumatele patustele.

Issand kõneleb Aabrahamile Soodoma «kisendamisest» ja «hädakisast». Tegemist on kahe erineva mõistega (vt vastavaid keelelisi märkuseid), millest üks tähistab ilmselt nende hädakisa, kellele tehakse ülekohtu, ning teine ülekohtuste taevani kisendavat pattu. Milles seisnes Soodoma ja Gomorra patt, selle üle on läbi aegade palju arutletud, võttes aluseks nii esimese Moosese raamatu üheksateistkümnendas peatükis kirjeldatud kui seda, mida Issand ütleb Jeruusalemmale prohvet Heseieli kaudu: «Vaata, su õe Soodoma süü oli see: temal ja ta tütreil oli uhkus, leivaküllus ja muretu rahu, aga viletsa ja vaese kätt ta ei kinnitanud, vaid nad olid upsakad ja tegid mu ees jäledusi; aga ma saatsin nad ära¹⁰, kui ma seda nägin.» (Hs 16:49j)

Kuigi Heseiel ei nimeta otseselt homoseksuaalsust, mida on traditsiooniliselt peetud Soodoma patuks (konkreetselt oli selleks grupiviisilise homoseksuaalse vägistamise katse), viitab sellele Heseieli kasutatud sõna תועבה – «jäledus»: «Ära maga meesterahva juures, nagu magatakse naise juures: see on jäledus! Kui mees magab mehega, nagu magatakse naise juures, siis on nad mõlemad teinud jäledust; neid karistatagu surmaga, nende peal on veresüü!» (3Ms 18:22; 20:13) Kahtlemata lisanduvad eelnevale külalislahkuse puudumine, uhkus, ülbus, hoolimatus – ka need on sõna otseses mõttes loomuvastased patud, kuna see kõik on vastuolus inimese loomusega sellisena, nagu Jumal on inimest luues tahtnud.¹¹

¹⁰ Väljendit אָטְתִיר אֶתְתִיר oleks õigem tõlkida: «ja ma võtsin/kaotasin nad ära», s.t «ma hävitasin nad».

¹¹ Vrd ka Jd 1:7: «Nii nagu ka Soodoma ja Gomorra ja nende ümberkaudsed linnad, kes samal kombel hoorasid nagu need inglid ning jooksid ebaloomulike himude järgi, seisavad juba hoiatuseks igavese tule karistuse kandjatena. (Jd 1:7)

Pidades silmas seda, et Aabrahami külastanud kolme mehe näol oli tegemist Jumala eneseilmutusega, valmistab teatavaid raskusi Aabrahami ja Jumala kahekõnele eelnev märkus, et «mehed pöördusid sealt ära ja läksid Soodomasse, aga Aabraham jäi veel seisma Issanda ette» (1Ms 18:22). Sellest on vahel tehtud järeldus, nagu oleks kolmest mehest üks olnud Issand ning teised kaks Teda saatnud inglid – nüüd lähevad inglid Soodomasse, Issand jääb aga Aabrahamiga kõnelema. Parem tõlgendus võiks olla aga see, et taolisel viisil antakse mõista, et Jumal oli oma otsuse teinud ning kõik kolm meest asusid teele Soodomasse – Aabraham aga ei jätnud, vaid otsustas Issandaga edasi rääkida, võttes koguni ette täiesti lootusetuna näiva katse Tema meelt muuta.

Järgnev kahekõne kinnitab selle tõlgenduse tõenäolisust, kuna Aabraham tunnistab mitu korda oma vääritust ning seda, et ta mõistab suurepäraselt, kui kohatu tema tingimine Jumalaga tegelikult on: Issand on kogu maailma Looja ja kohtumõistja, tema aga pole muud kui põrm (või koguni prügi) ja tuhk, kes üritab oma käskijale ette kirjutada, mida too peab tegema: «Jäägu Sinust kaugele see tegu, et tapad õige koos õelaga, et õigel käib käsi nagu õelalgi! Jäägu see Sinu poolt tegemata! Kas kogu maailma kohtumõistja ei peaks tegema õigust?» (1Ms 18:25)

Mõisted, mida Aabraham siin kasutab, on «õige» ja «õel» (või «ülekohtune»). Õige on see, kes teab ja teeb, mis on õige ja hea, s.t kooskõlas Jumala tahtega. Nii on õige ühtlasi see, kes elab vastavalt oma Jumala poolt tahetud ja loodud loomusele. Õel ehk ülekohtune on see, kes teeb pattu, s.t «laseb märgist mööda» (vt vastavat sõnaseletust), kes «elab mööda» oma loomusest või koguni sellele vastupidiselt. Taoline äraspidine elu väljendub eeskätt loomuliku vahetamises loomuvastase vastu, seda nii sugulises läbikäimises kui jumalasuhtes: «Seepärast ongi Jumal andnud nemad nende südame himudes rüvedusse, et nad oma ihu ise häbistaksid. Nad on Jumala tõe vahetanud vale vastu.» (Rm 1:24j)

Jumala ees õige olemine ei tähenda, nagu peaks Jumal selle eest tasuma. Pigem on õige olemine ise n-ö tasu Jumalalt, kuna see on Jumala and ning sellega kaasneb Tema õnnistus. Õel, ülekohtune, patune kahjustab ja hävitab eelkõige iseennast – kuigi kahtlemata kannatavad tema tegude tõttu ka paljud teised. Soodom ja Gomorra olid ennast juba varem ruineerinud, nad olid laostunud ammu enne seda, kui Jumal neid karistama tuli – õigupoolest karistasid nad ennast ise ja Jumal tuli nende juurde selleks, et võimalikult paljusid nende hulgast päästa. Just seetõttu andis Ta Aabrahamile oma kavatsusest teada.

Aabraham võttis selle väljakutse vastu – võiksime öelda, et ta laskis Issandal ennast provotseerida, nii et järgnev tingimine polnud tegelikult mitte Aabrahami, vaid Jumala initsiatiiv, kusjuures Jumal ei hoidunud isegi sellest, et lasta Aabrahamil end manitseda või koguni korrale kutsuda: «Kas kogu maailma kohtumõistja ei peaks tegema õigust?» (1Ms 18:25)

Jumal lubas, et jätab Soodoma hävitamata, kui leiab sealt vähemalt kümme õiget. Paraku neid kümmet õiget ei leitud ja nii oli Soodom oma surmaotsusele alla kirjutanud: «Ja Issand laskis sadada Soodoma ja Gomorra peale väävlit ja tuld Issanda juurest taevast ning hävitas need linnad ja kogu ümbruskonna, kõik linnade elanikud ja maa taimestiku.» (1Ms 19:24j) Seejuures on oluline märkida, et lisaks Aabrahamile kostis Soodoma eest ka Lott – mitte Jumalalt linna säästmist paludes, vaid ülekohtuseid linnaelanikke kurja tegemast manitsedes. Paraku ei võtnud keegi teda kuulda – isegi tema oma väimehed mitte.

Aabrahami kahekõne Jumalaga Soodoma saatuse pärast näitab nii eestpalve tähtsust kui veelgi enam seda, kui hea, armuline ja pikameelne on Jumal on tahte teostamisel. Jumal oli valmis heitma armu kogu linna peale kasvõi kümne õige pärast – see näitab muuhulgas sedagi, kui sõna otseses mõttes eluliselt hädavajalik on see, et kõikjal oleks käputäiski õigeid, kasvõi näpuotsatäis soola, mis hoiab maailma lõplikult roiskumast.

Õige olemine ei ole inimese teene, vaid Jumala armuand. Nagu Jumal oli valmis andma armu Soodomale Aabrahami palve pärast, nii on Ta Aabrahami Seemne, Kristuse kaudu kinkinud oma armu läbi usuõiguse kõigile neile, kes usuvad Aabrahamile antud tõotuste täitumist Jeesuses Kristuses ning pöörduvad selles usus Tema poole.

Soodom ja Gomorra hävisid ning nende häving on «hoiatustähiseks tulevastele jumalakartmatutele» (2Pt 2:6). Seejuures on oluline meeles pidada, et kui Jeesus võrdles oma kaasaegseid Soodoma ja Gomorra, siis polnud see võrdlus sugugi mitte viimaste kahjuks: «Ja sina, Kapernaum, kas sa arvad, et sind ülendatakse taevani? Ei, sind tõugatakse alla põrgusse, sest kui Soodomas oleksid sündinud need vägevad teod mis sinus, siis ta oleks püsinud tänini. Ometi ma ütlen teile: Soodomamaal on kohtupäeval hõlpsam põli kui sinul!» (Mt 11:23j)

Nii nagu Jumal andis pöördumise ja pääsemise võimaluse Soodomale, pakub Ta seda kõigile inimestele, kusjuures nagu neile, nii pakub Ta seda kogu maailmale õnnistuse kaudu, mida Ta oli tõotanud Aabrahamile, «paljude rahvaste isale». Aabrahami tõeliseks õnnistuseks pole aga mitte niivõrd tema tungiv ja tingiv eestpalve, kuivõrd tema Seeme, Jeesus Kristus, kelles on lunastatud ja õnnistavad endid kõik rahvad.

Soodom ja Gomorra ei kasutanud neile antud võimalust – need aga, kes Issandat kardavad ja Tema kutset kuulda võtavad, kisub Ta välja ja päästab hukkumisest, nagu Ta päästis Loti koos tema tütardega.

Jutluseks

Nelipühale järgneva üheteistkümnenda pühapäeva teemaks on kirikukäsiraamatu järgi «Soosinguajad». Teema on pärit esimese lugemisaasta Evangeeliumist (Lk 19:41–48), milles Jeesus ütleb Jeruusalemma ees ootava hukatuse pärast nuttes, et too «ei ole ära tundnud oma soosinguaga»¹². Kirikukäsiraamat mõtestab soosinguaga ajana, mis on antud meelearanduseks: «Soosingu- ehk meelearandusaja kohta kehtib sõna: Täna, kui teie Tema häält kuulete, ärge tehke oma südant kõvaks (Hb 3:15).»

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava kohaselt on kolmanda lugemisaasta Epistlik (Hb 3:15–19) manitsus, mis rajaneb 95. psalmi hoiatusel «Täna, kui teie Tema häält kuulete, ärge tehke oma südant kõvaks nagu nurina ajal!» ning kutsub hoiduma nurisemisest, sõnakuulmatusest ja uskmatusest.

Kolmanda lugemisaasta Evangeeliumiks (Mt 11:20–24) on Jeesuse hädakuulutus Galilea linnadele, milles Ta oli teinud suuri tegusid, ent mis kõigest hoolimata polnud meelt parandanud. Jeesus võrdles neid linnu Tüürose ja Siidoniga ning koguni Soodomaga, kinnitades, et viimastel on kohtupäeval parem põli kui Kapernaumal ja teistel Galilea linnadel.

Jutluse keskmes võiks olla Aabrahami kutsumus «paljude rahvaste isana» nii suure eestpalvetajana kui sellena, kellele antud töötused on täitunud tema Seemnes, Jeesuses Kristuses, kogu maailma ja kõigi rahvaste Õnnistegijas. Nagu Aabraham palus Soodoma eest, et Issand seda säästaks, kui seal leidub kasvõi kümme õiget, nii on Kristus tulnud ning koguni kannatanud ja surnud selleks, et need, kes Tema poole pöörduvad, saaksid Tema armu läbi usuõiguse ja pääseksid hukatusest.

Jutluses võib käsitleda ka Soodoma pattu, eeskätt näitena inimese patusest äraspidisusest, mis vahetab Jumala tõe vale vastu ning loomupärase loomuvastase vastu. Vastukaaluks sellele tuleks aga rõhutada Jumala armu, heldust ja pikameelsust, sest Issanda kahekõne Aabrahamiga näitab selgelt, et Ta ei taha mitte karistada ega hävitada, vaid armu heita ja päästa.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Ennast Aabrahamile ilmutanud ja talle poega ning pojast «paljude rahvaste isaks» saamist töötanud Jumal andis Aabrahamile tema juurest lahkudes teada, millised on Tema kavatsused patu ja ülekohtu tõttu laostunud Soodoma ja Gomorra suhtes:

¹² Varasemates eestikeelsetes piiblitõlgetes on sõna ἐπισκοπή vastena kasutatud enamasti sõna «armukatsumisaeg», mis annab originaali tähenduse edasi märksa paremini kui «soosinguag». Tegemist on läbikatsumisega, mis võib olla – ja Jumala puhul kahtlemata on – armuline ja soosiv, ent on siiski läbikatsumine, mille käigus hinnatakse läbikatsumatava väärilisust ja millel ontulemusele vastavad tagajärjed.

Jumal oli otsustanud need linnad hävitada, kui kõik see, mis Talle nende kohta teada oli, tõeks peaks osutama. Soodom ja Gomorra pole midagi ainulaadset – pigem kehastavad nad jumalatut maailma üleüldse, kogu langenud, ülekohtust inimkonda, kes on oma patu tõttu hukule määratud. Nagu näitab sõna «patt» etümoloogia, kujutab see endast eeskätt elamist vastuolus omaenda loomusega sellisena, nagu Jumal on inimest luues tahtnud – seepärast on eriti rängad, lausa taevani kisendavad patud need, mis on vastuolus loomupärasega, olgu tegemist sugulise läbikäimisega või kõige üldisemalt vastastikusel lugupidamisel, aususel ja heatahtlikkusel rajaneva eluga. Inimene, kes elab vastuolus oma algse, Jumala poolt tahetud loomusega, hävitab ennast ise – pole vahet, kas Soodoma, Kapernauma või meie päevil.

2. Põhjus, miks Issand oma kavatsusest Aabrahamile teada andis, seisnes ilmselgelt selles, et Ta ei tahtnud mitte karistada ega hävitada, vaid armu heita ja päästa – Jumal oli valmis Soodomat (ja ilmselt ka Gomorrat) säästma isegi siis, kui seal oleks leidunud ainuüksi kümme õiget. Jumal tahtis, et Aabraham Soodoma eest kostaks, Tema lausa tingiks, olles nõnda eeltähiseks sellest, mis aastasadu hiljem sündis Aabrahami Seemne, s.t Jeesuse Kristuse kaudu, kelles kõik need, kes Temasse usuvad, saavad Tema armu läbi usuõiguse ning pääsevad igavesest hukatusest.
3. Need, keda Jumal Jeesuses Kristuses õigeks teeb, on kutsutud koos Aabrahamiga kostma oma kaasinimeste eest, kes elavad veel patus ja ülekohtus, et nemadki võiksid pääseda. Soodom ja Gomorra ei kasutanud neile antud võimalust ning Jumal päästis sealt üksnes Loti ja tema tütreid. Siiski üritas ka Lott viimase võimaluseni keelitada oma kaaslinlasi patust pöörduma, olles neile nõnda eestkostjaks ja päästesõnumi vahendajaks. Selles, mis juhtus Soodoma ja Gomorra, ei ole midagi ainulaadset – samasugune ots ootab ees kogu jumalatut maailma. Soodoma ja Gomorra sündinu on meile hoiatuseks, aga ühtaegu ka kinnituseks, sest nii, nagu Jumal päästis Loti, nii tahab Ta päästa hävingust päästa ja kiskuda välja hukatusest kõik need, kes usuvad Kristusesse, Tema poole pöörduvad ja on Temas õigeks tehtud.